

การพัฒนานวัตกรรมการเยี่ยมบ้านด้วยวิธีผสมผสานการให้การปรึกษาครอบครัว สำหรับนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

Development of a Home Visit with Integrated Approach to Family Counseling at Students with Risk for Drugs Addiction in the Area of the Lower North

พรรณวิภา บรรณเกียรติ¹ เจษฎา บุญมาโฮม² และ ขวัญเรือน อัครศักดิ์³

¹สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail: pu_name@hotmail.com

²สาขาชีวศรั คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³ฝ่ายกิจการนักศึกษาแนะแนวและพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนานวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างด้วยวิธีผสมผสานการให้การปรึกษาครอบครัว 2) สืบค้นข้อมูลของนักเรียนที่ได้รับการเยี่ยมบ้านด้านพฤติกรรมและการเรียน พฤติกรรมเสี่ยง โอกาสใช้สารเสพติด และประเภทของสารเสพติดที่ใช้ และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด กลุ่มตัวอย่างคือ ครูแนะแนวและครูฝ่ายปกครองในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 71 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรการอบรมพัฒนาครูและคู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด 2) แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัตกรรมการพัฒนาขึ้นคือหลักสูตรการอบรมพัฒนาครูและคู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด และแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ซึ่งตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิและทดลองใช้พบว่า วัตกรรมการพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง 2) ข้อมูลจากการรายงานการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดด้วยแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด มีจำนวน 157 คน เป็นระดับมัธยมศึกษา 140 คน และสูงกว่ามัธยมศึกษา 17 คน ส่วนมากผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย และเกษตรกร สภาพครอบครัวอยู่ด้วยกัน เป็นบ้านของตนเอง ปัญหาพฤติกรรมและการเรียนสูงสุดคือ การหนีเรียน มีผลการเรียนปานกลาง และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดสารเสพติดสูง สารเสพติดที่ใช้สูงสุด คือ บุหรี่ สุรา และยาบ้า นอกจากนี้ ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงประเภทติดเกม เพศสัมพันธ์ และการพนัน ตามลำดับ และ 3) ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อนวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดว่าเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้รวบรวมข้อมูลและมีความเหมาะสมในระดับมาก

คำสำคัญ: การเยี่ยมบ้าน การปรึกษาครอบครัว นักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

Abstract

This research implied a mixed method research which consisted of 3 main purposes 1) To develop text innovation for home visit for risk to drug addiction in the lower northern part of Thailand by

using mixed method of family counseling, 2) To investigate students demographic information as classified by learning behavior, risked behavior, chances of using drugs and types of drug being used, 3) To assesses the samples' opinion towards home visit model for students at risk. Samples were 71 guidance and guardian teacher in secondary schools in the lower Northern part of Thailand derived by simple random sampling and with written consented. Instruments used to collect data were 1) Training curriculum and home visit handbook for teachers, 2) behavior recoding form for students at risk and 3) opinion questionnaire. Data were analyzed for mean, standard deviation and content analyzes

The research results revealed that:

1) Text innovation which developed by the researchers was qualified with validity and reliability as recommended by focus group discussion among the research samples, and that it can be used in a real situation for gathering research data in varieties community context.

2) Students' demographic information revealed that among 157 of them, 140 were in secondary school whereas 17 were in the upper secondary school level. Parents' occupation were in commercial business, agricultures, lived in their own residence. The most highest school behavior problems were bad study habits-running away from classes and moderate school performance. Risked behavior for drug addiction were also in a high level, with using of tobacco, spirit and amphetamine, accompany with computer game addiction, sexually involved and gambling respectively.

3) The teachers' opinion towards the text innovation developed by the research were highly positive with admitted that it could be used for data collection in a real context.

Keywords: The model of home visit, Family counseling, Students with risk for drugs addiction

1. บทนำ

ปัญหาสารเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบมีการดำเนินงานด้านการป้องกัน แก้ไขและเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็งแต่พบว่าปัญหาสารเสพติดยังไม่หมดไปจากสังคมไทย กลับมีผู้ค้าผู้เสพรายใหม่เกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ และที่สำคัญอย่างหนึ่งคือผู้ค้าและผู้เสพรายใหม่นั้นส่วนหนึ่งเป็นเยาวชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในปี 2553 ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาที่เป็นเยาวชนอายุ 7-17 ปี มีจำนวน 8,475 ราย คิดเป็นร้อยละ 12 และอายุ 18-24 ปี มีจำนวน 26,485 ราย คิดเป็นร้อยละ 37 ของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด ซึ่งผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 6 ได้สรุปว่า ในจำนวนนี้มีเด็กและเยาวชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างรวมอยู่ด้วย และมีแนวโน้มเข้าไปมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับสารเสพติดเพิ่มมากขึ้น[1] จากปัญหาสารเสพติดกับเยาวชนดังกล่าวมานี้ซึ่งนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดนี้เป็นเยาวชนที่มีภูมิคุ้มกันชีวิตหรือความเข้มแข็งทางด้านจิตใจต่ำ จึงมักอ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อมและสิ่งยั่วยุทางสังคมที่อาจก่อให้เกิดปัญหาได้ง่าย แท้จริงแล้วนักเรียนกลุ่มนี้ต้องการโอกาสในการพัฒนา ต้องการการเอาใจใส่ดูแล ต้องการความรักความเข้าใจทั้งจากครอบครัว ครูอาจารย์ และกลุ่มเพื่อน ดังที่ จินตนา ณ สงขลา[2] ได้กล่าวว่าความสัมพันธ์ของบ้าน ชุมชน และสถานศึกษาคือปัจจัยสำคัญที่ป้องกัน ดูแล ช่วยเหลือให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

สำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญที่ยุทธศาสตร์ 5 ร้วป้องกัน ได้แก่ ร้วชายแดน ร้วชุมชน ร้วสังคม ร้วโรงเรียนและร้วครอบครัว[3] โดยมีสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโดยตรง และเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ 5 ร้วป้องกันดังกล่าว สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงได้พยายามบูรณาการทั้งกลวิธีและการปฏิบัติเพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพที่สุด แนวทางที่ดีประการหนึ่งในการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้คือ การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัว ดังนั้นวิธีการที่จะเริ่มต้นประสานความร่วมมือดังกล่าวได้ก็คือการเยี่ยมบ้านนักเรียนซึ่งนอกจากผู้ปกครองและครูอาจารย์จะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความรักความห่วงใยที่ทั้งผู้ปกครองและครูมีต่อนักเรียน ทั้งยังช่วยให้ครูอาจารย์ที่ไปเยี่ยม

บ้านได้รับรู้และเข้าใจปัญหาความต้องการของนักเรียนได้ตรงตามความเป็นจริงด้วย ซึ่งข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล[4]

จากแนวคิดข้างต้นหากครูแนะแนว/ครูที่ปรึกษาดำเนินการโดยใช้หลักการเยี่ยมบ้านเพียงสิ่งเดียวอาจทำให้การช่วยเหลือและดูแลนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดไม่ประสบความสำเร็จ เพราะผู้เรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดมักมีลักษณะทางพฤติกรรมและอารมณ์ที่ต่างจากผู้เรียนทั่วไป ปัจจัยที่จะทำให้การเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดคือการปรึกษารอบครัว เพราะการปรึกษารอบครัวเป็นกระบวนการช่วยเหลือที่เน้นครอบครัวโดยรวม โดยให้สมาชิกครอบครัวพิจารณาถึงปัญหาและความไม่ปกติของหน้าที่ในระบบครอบครัว เพื่อช่วยให้ครอบครัวทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน โดยมีผู้ให้คำปรึกษา 1 คน (counselor / leader) อาจมีผู้ช่วย 1 คน (co- leader) ก็ได้ เรื่องที่เป็นให้การปรึกษามักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์หรือความขัดแย้งของคนในครอบครัว[5] ซึ่งหากครูแนะแนว/ครูที่ปรึกษามีความรู้เรื่องการปรึกษารอบครัวก็จะดำเนินการเยี่ยมบ้านผู้เรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

จากเหตุผลดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 6 ที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จึงมีความประสงค์ให้ครูอาจารย์สถาบันการศึกษาในเขตพื้นที่สามารถดำเนินการป้องกันปัญหายาเสพติดแก่นักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้วยวิธีเยี่ยมบ้านโดยผสมผสานการให้การปรึกษารอบครัวร่วมด้วย จึงได้ขอให้คณะผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการเยี่ยมบ้านด้วยวิธีผสมผสานการให้การปรึกษารอบครัวสำหรับนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการป้องกันสารเสพติดสำหรับเยาวชนในโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนานวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างด้วยวิธีผสมผสานปรึกษารอบครัว
2. สรุปรวข้อมูลของนักเรียนที่ได้รับการเยี่ยมบ้านด้วยวิธีผสมผสานการให้การปรึกษารอบครัว
3. ศึกษาความคิดเห็นของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อนวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

3. ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) และใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูแนะแนวและครูฝ่ายปกครองจากโรงเรียนเขตภาคเหนือตอนล่างที่ดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้วัดประสิทธิผลของนวัตกรรมด้านความรู้ แต่เป็นการวัดประสิทธิภาพด้านการนำไปใช้ด้วยการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อนวัตกรรม

4. นิยามศัพท์

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยนิยามศัพท์เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพดังนี้

นวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างด้วยวิธีผสมผสานการปรึกษารอบครัว หมายถึง เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 3 ฉบับ ฉบับแรกเป็นหลักสูตรการอบรมพัฒนาครูเพื่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ฉบับที่ 2 คือคู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด และฉบับที่ 3 คือแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

การเยี่ยมบ้านนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมของครูที่ได้พบปะผู้ปกครอง พ่อแม่ของนักเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล ที่ช่วยให้ครูได้ทราบชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน โดยประยุกต์ใช้กระบวนการให้การปรึกษารอบครัวร่วมด้วย ในการพบปะสนทนากับผู้ปกครองนักเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น เจตคติ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่กับครู ทำให้ครูได้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและครอบครัวนักเรียนอย่างชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

นักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด หมายถึง นักเรียน/นักศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะเข้าไปสัมผัสหรือเกี่ยวข้องกับสารเสพติด เช่น พฤติกรรมการขาดเรียนบ่อย พฤติกรรมการสนใจเรียนลดลง การแยกตัวออกไปจากกลุ่มเพื่อน สุขภาพทั่วไปทรุดโทรม เป็นต้น

พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับสารเสพติด หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่จะนำไปสู่โอกาสที่จะเกี่ยวข้องกับการเสพติดด้วยวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในสภาพวิถีชีวิตของนักเรียนในความเป็นทั้งในและนอกสถานศึกษา

เขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง พื้นที่ 9 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดอุตรดิตถ์

5. วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา[6] อธิบายว่า การเยี่ยมบ้าน หมายถึง วิธีการศึกษา รวบรวมข้อมูลที่จะช่วยให้ครูได้ทราบชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน โดยการพบปะสนทนากับผู้ปกครองนักเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น เจตคติซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้ครูได้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้นซึ่ง สะอาด ชันอาษา[7] ได้ศึกษาสภาพการเยี่ยมบ้านของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทุ่งหลวง พลับพลาไชย ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อสภาพการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ ด้านการสนับสนุน และโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พชรพงศ์ ตรีเทพา[8] ได้ศึกษาการเยี่ยมบ้านนักเรียนของครูที่ปรึกษาโรงเรียนโพธิ์โพธิ์พิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองและชุมชนถือว่าเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน ซึ่งชุมชนมีความพึงพอใจ ยินดีให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในทุกๆ เรื่อง และผลจากการเยี่ยมบ้านทำให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งผู้วิจัยทั้งสองโครงการได้ให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกัน คือการสนับสนุนกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างยั่งยืน การพัฒนากลวิธีในการเยี่ยมบ้านนักเรียนให้มีคุณภาพมากขึ้นโดยมุ่งเน้นที่การสื่อสารระหว่างครูและผู้ปกครอง รวมทั้งการทำให้ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดี เห็นประโยชน์จากการเยี่ยมบ้านของครู

สำหรับแนวคิดของการปรึกษาคบครัว (family counseling) เป็นกระบวนการช่วยเหลือที่เน้นครอบครัวโดยรวม โดยให้สมาชิกครอบครัวพิจารณาถึงปัญหาและความไม่ปกติของหน้าที่ในระบบครอบครัว เพื่อช่วยให้ครอบครัวทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน เรื่องที่เป็นให้การปรึกษามักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์หรือความขัดแย้งของคนในครอบครัวโดยผู้ที่ทำงานด้านการปรึกษาคบครัว ต้องรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นอยู่ของครอบครัวต่างๆ เพราะแต่ละครอบครัวย่อมมีความแตกต่างกัน และวิธีการแก้ไขปัญหาก็แตกต่างกัน ความรู้พื้นฐานของการปรึกษาคบครัว ได้แก่ ระบบครอบครัว ใช้ทักษะพื้นฐานของการสื่อสาร[9] แม้ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการนำทักษะการให้การปรึกษาคบครัวมาบูรณาการในการเยี่ยมบ้านเพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติดแต่หลักการและวิธีการของการปรึกษาคบครัวเป็นการแก้ไขและเสริมสร้างสัมพันธภาพของครอบครัวให้ช่วยป้องกันปัญหาสิ่งเสพติดได้

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณและใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครูกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครองและผู้บริหาร จากโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2553-2554 จาก 30 สถาบัน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครองและผู้บริหารจากโรงเรียนเขตภาคเหนือตอนล่างที่ดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติด ปีการศึกษา 2553- 2554 จำนวน 71 คน จาก 18 สถาบัน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่ายและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

7. การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินการทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนานวัตกรรมต้นแบบ ประกอบด้วย

1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเยี่ยมบ้านนักเรียน การปรึกษาครอบครัว สารเสพติด นักเรียนกลุ่มเสี่ยง และปัญหาการติดสารเสพติด

1.2 สร้างนวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ในที่นี้คือหลักสูตรการอบรมพัฒนาครูและคู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดด้วยวิธีผสมผสานการปรึกษาครอบครัวให้ครอบคลุมปัญหาพฤติกรรม การเรียน พฤติกรรมเสี่ยง โอกาสการใช้สารเสพติด และประเภทของสารเสพติดที่ใช้ และแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

1.3 ตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมด้านความตรงตามเนื้อหาด้วยประชุมสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยาและการแนะแนว

1.4 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของนวัตกรรมหลักสูตรการอบรมพัฒนาครูเพื่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดด้วยวิธีผสมผสานการปรึกษาครอบครัวด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้การปรึกษาครอบครัวแก่ครูแนะแนวและครูฝ่ายปกครองในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 33 คน และทดลองใช้คู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดและแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด โดยจัดขึ้นวันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2553 ณ โรงแรมท็อปแลนด์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1.5 ปรับปรุงนวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนกลุ่มเสี่ยงติดสารเสพติดจากการทดลองใช้

ขั้นที่ 2 ทดลองใช้นวัตกรรม ประกอบด้วย

2.1 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรการอบรมพัฒนาครูเพื่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดด้วยวิธีผสมผสานการปรึกษาครอบครัว และการแนะนำการใช้คู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด และแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดแก่ครูกลุ่มตัวอย่างจำนวน 71 คน จาก 18 สถาบันการศึกษา โดยจัดขึ้นวันที่ 14-16 ธันวาคม 2553 ณ โรงแรมท็อปแลนด์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.2 ครูกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด โดยกำหนดแนวปฏิบัติให้สถานศึกษาแต่ละแห่งศึกษานักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดสถานศึกษาละ 10 ราย โดยดำเนินการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดร้อยละ 3 ครั้ง ตามหลักการของคู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดพร้อมประยุกต์ความรู้การเยี่ยมบ้านด้วยวิธีผสมผสานการปรึกษาครอบครัวและใช้แบบการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนี้เพื่อติดตามให้คำแนะนำแก่ครูกลุ่มตัวอย่างทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

ขั้นที่ 3 รวบรวมข้อมูลและสรุปผลการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ซึ่งมีการรายงานผลจาก 18 สถาบันศึกษา มีกรณีศึกษาทั้งสิ้น 157 ราย ใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลการเยี่ยมบ้าน ตั้งแต่ วันที่ 20 ธันวาคม 2553 ถึง 12 สิงหาคม 2554

ขั้นที่ 4 กลุ่มผู้วิจัยและครูกลุ่มตัวอย่างประชุมนำเสนอผลปฏิบัติการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดและประชุมปรึกษารายกรณีศึกษา (case conference) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลของนักเรียนจากการเยี่ยมบ้านในภาพรวม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การเยี่ยมบ้าน สอบถามสภาพปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จ การปฏิบัติการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ตลอดจนรายงานผลการใช้แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด และร่วมกันปรับแก้แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดให้มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานเพิ่มขึ้น ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม จัดขึ้น ณ โรงแรมเดอะแกรนด์ริเวอร์ไซด์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก วันที่ 23-24 สิงหาคม 2554

ขั้นที่ 5 สรุปผลรายงานการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลการใช้นวัตกรรมและสรุปผลการดำเนินการวิจัย

8. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. หลักสูตรการอบรมพัฒนาครูเพื่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดด้วยวิธีผสมผสานการศึกษาค้นคว้า โดยมีโครงสร้างของหลักสูตร จำนวน 9 หน่วย รวม 24 ชม. ใช้เวลา 3 วัน ประกอบด้วยประเด็นเนื้อหา ดังนี้

- | | |
|---|-------------|
| 1.1) นโยบายและความคาดหวังของสำนักงาน ป.ป.ส. ต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ป้องกัน | |
| ปัญหาเสพติด ตามนโยบายของรัฐบาล | จำนวน 2 ชม. |
| 1.2) สภาพปัญหาเสพติดกับบทบาทความช่วยเหลือของครูไทย | จำนวน 3 ชม. |
| 1.3) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการให้การศึกษาค้นคว้า | จำนวน 3 ชม. |
| 1.4) โครงสร้าง และรูปแบบการแก้ปัญหาของสมาชิกในครอบครัว | จำนวน 1 ชม. |
| 1.5) การวิเคราะห์บุคลิกภาพตามแนวคิด TA | จำนวน 2 ชม. |
| 1.6) กระบวนการให้การศึกษาค้นคว้า | จำนวน 2 ชม. |
| 1.7) การฝึกปฏิบัติการให้การศึกษาค้นคว้า | จำนวน 6 ชม. |
| 1.8) แนวทางการเยี่ยมบ้านและวิธีการใช้คู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน | จำนวน 2 ชม. |
| 1.9) การบูรณาการการศึกษาค้นคว้าสู่การเยี่ยมบ้าน | จำนวน 3 ชม. |

2. คู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ประกอบด้วย คำนำ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการที่ประกอบด้วย รูปแบบเยี่ยมบ้าน การปฏิบัติงานขณะเยี่ยมบ้าน และการดำเนินการภายหลังการเยี่ยมบ้าน

3. แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ข้อมูลจากสิ่งที่พบในการเยี่ยมบ้าน สัมภาษณ์ครอบครัว แผนผังครอบครัว สถานการณ์ของพฤติกรรมเสี่ยง ความคิดเห็นของครูผู้เยี่ยม แนวทางการให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของครูกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวัตกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

9. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการประชุมสนทนากลุ่ม

10. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วัตกรรมการที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า วัตกรรมการที่ได้จากการวิจัย คือ 1) หลักสูตรการอบรมพัฒนาครูและคู่มือกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดด้วยวิธีผสมผสานการศึกษาค้นคว้ามีสาระครอบคลุมปัญหาด้านพฤติกรรมนักเรียน พฤติกรรมเสี่ยง โอกาสการใช้สารเสพติด และประเภทของสารเสพติดที่ใช้ และ 2) แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด ซึ่งนวัตกรรมดังกล่าวมีคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหาจากการตรวจสอบคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยา มีคุณภาพด้านความเชื่อมั่นจากการทดลองก่อนใช้จริง และครูกลุ่มตัวอย่างได้รายงานผลการใช้และเสนอแนะข้อมูลเกี่ยวกับผลการนำนวัตกรรมไปใช้ว่ามีประสิทธิภาพจากสามารถนำไปใช้ได้จริง

ตอนที่ 2 การนำเสนอข้อมูลจากการเยี่ยมบ้านของครูกลุ่มตัวอย่าง

จากการรวบรวมข้อมูลผลการเยี่ยมบ้านของครูกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 71 คน พบว่ามีข้อมูลของนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด จำนวน 157 ราย ส่วนมากผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย และเกษตรกร สภาพครอบครัวอยู่ด้วยกัน เป็นบ้านของตนเอง โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมหนีเรียนมากที่สุด 50 ราย รองลงมาคือ ไม่ตั้งใจเรียน จำนวน 46 ราย และมีผลการเรียนอ่อน จำนวน 28 ราย ตามลำดับ มีผลการเรียนปานกลาง ไม่ค่อยสนใจเรียน และพฤติกรรมเรียนแบบตามสบาย

มีพฤติกรรมอื่นๆ ที่ปรากฏ ได้แก่ แต่งกายไม่เรียบร้อยแต่งกายผิดระเบียบ ก้าวร้าวกับครู เพื่อน ทะเลาะวิวาทเป็นประจำหนีเรียนไปดื่มเหล้าเล่นเกม เทียวเตร่ ดมกาวกับเพื่อน กลัวเพื่อนที่แข็งแรงกว่า ถูกเพื่อนรังแก และถูกเพื่อนล้อเลียนเป็นประจำ

ด้านความเสี่ยงนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดมีโอกาสใช้สารเสพติดในระดับปานกลางมากที่สุด คือ 51 ราย รองลงมา มีโอกาสใช้ระดับมาก จำนวน 44 คน และมีโอกาสใช้น้อย จำนวน 39 คน ตามลำดับ ซึ่งการใช้ยาเสพติดนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นภายใน 24 ชั่วโมง แต่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหรือโอกาสอื่นๆ คือไม่แน่ใจ ถูกคุมประพฤติ บางครั้งแอบเสพ เคยทดลองใช้ บางครั้งที่มีโอกาส เมื่อมีโอกาส นาน ๆ ครั้ง ไม่แน่นอน สืบหลังอาหาร แล้วแต่อารมณ์ สบาย ๆ บางรายระบุว่าขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การได้กลิ่นบุหรี่ การชักชวนของเพื่อน หรือเห็นเพื่อนสูบบุหรี่หรือดื่มก็เลยอยากบ้าง โดยเฉพาะวันที่มาโรงเรียนในช่วงเช้า หลังรับประทานอาหารเช้า หรือแล้วแต่อารมณ์ และครูกลุ่มตัวอย่างประเมินว่านักเรียนอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อยาเสพติดมากที่สุด มีจำนวน 69 คน และในภาวะอื่นๆ คือ เสี่ยงติดเกม เสี่ยงมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อยากลอง เลิกยา บางรายระบุว่า หดหู่ น้อยใจ ขาดความอบอุ่น และเป็นผู้ค้า

ด้านสารเสพติดที่ใช้ นักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดใช้ยาเสพติดมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ บุหรี่ จำนวน 122 คน สุรา จำนวน 97 คน และยาบ้าจำนวน 41 คน นอกจากนี้ ครูกลุ่มตัวอย่างยังระบุว่าชนิดของสิ่งเสพติดอื่นๆ คือ การพนัน ชนไก่ โตะสนิกเกอร์ พกอาวุธปืน และติดกา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของครูกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวัตรกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

ระดับความคิดเห็นของครูกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวัตรกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดสามารถนำเสนอได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของครูกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวัตรกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

| ประเด็นการประเมิน | ความคิดเห็น | | |
|---|-------------|----------------------|-----------|
| | ค่าเฉลี่ย | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | ระดับ |
| 1. วัตรกรรมมีความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้เยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด | 4.52 | .59 | มากที่สุด |
| 2. วัตรกรรมมีความเหมาะสมในการจัดองค์ประกอบของรูปแบบ | 4.43 | .54 | มาก |
| 3. วัตรกรรมกำหนดช่วงเวลาในปฏิบัติการกิจกรรมต่างๆ มีความเหมาะสม | 3.93 | .54 | มาก |
| 4. วัตรกรรมมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด | 4.48 | .50 | มาก |
| 5. วัตรกรรมสามารถนำไปใช้เยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดได้จริง | 4.51 | .49 | มากที่สุด |
| 6. แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านมีเนื้อหาที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกันทั้งฉบับ | 4.12 | .51 | มาก |
| 7. แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านมีภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน สะดวกและเอื้อต่อการนำไปใช้ | 4.08 | .65 | มาก |
| 8. คู่มือการเยี่ยมบ้านบอกขั้นตอนได้ชัดเจน และเข้าใจง่าย | 4.47 | .57 | มาก |
| 9. คู่มือการเยี่ยมบ้านมีความสะดวกและเอื้อต่อการนำไปใช้ | 4.19 | .47 | มาก |
| 10. ความพึงพอใจในภาพรวมต่อวัตรกรรม | 4.41 | .50 | มาก |

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในประเด็นการประเมิน อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ วัตรกรรมมีความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้เยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือ วัตรกรรมสามารถนำไปใช้เยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดได้จริง และเป็นวัตรกรรมที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด

ภายหลังการดำเนินการเยี่ยมบ้านตามวัตรกรรมการเยี่ยมบ้านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้มีการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทเรียนและปัจจัยแห่งความสำเร็จของการเยี่ยมบ้านของครูกลุ่มตัวอย่าง มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. เทคนิควิธีการปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ การให้เพื่อนของนักเรียนเป็นสื่อกลางข้อมูลและการเข้าถึงนักเรียน ครูที่มาพบผู้ปกครองไม่ควรเกิน 2 คน สร้างความคุ้นเคย ทักทาย กล่าวชม ใช้วินัยเชิงบวก ร่วมกับการให้กระบวนการให้การปรึกษาครอบครัว และไม่ควรพูดในเรื่องที่เป็นปมด้อยของครอบครัว

2. ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จประกอบด้วย การจัดให้เรื่องการดูแลนักเรียนการเยี่ยมบ้านเป็นนโยบายของฝ่ายบริหาร ให้ความสำคัญ และได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร โดยบรรจุในแผนปฏิบัติการและเน้นเป็นข้อสำคัญของสถานศึกษาการเยี่ยมบ้านต้องมีความต่อเนื่องของกระบวนการ ติดตามเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ครูผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่นตั้งใจของครูต่อการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง สิ่งแวดล้อม คนในชุมชน และครอบครัวให้ความร่วมมือและการติดตามประเมินผลต้องมีความชัดเจนเป็นรูปธรรม

3. สิ่งที่ครูกลุ่มตัวอย่างต้องการคือความรู้เกี่ยวกับการดูแลและกฎหมายการพิทักษ์คุ้มครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยงติดสารเสพติด การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และต้องการจัดกิจกรรมให้การปรึกษารอบครัวกับครอบครัวนักเรียนกลุ่มเสี่ยงติดสารเสพติดอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อช่วยเหลือนักเรียน นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่คณะผู้วิจัยต้องการแก้ไขต่อไปคือการพัฒนาทักษะของครูในการให้การปรึกษารอบครัวให้มีประสิทธิภาพ และเสนอแนะให้พัฒนาวัตรกรรมการเยี่ยมบ้านเด็กกลุ่มเสี่ยงติดสารเสพติดต่อไปโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

11. สรุปและอภิปรายผล

ข้อมูลกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นรองลงมา และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามีจำนวนน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นระดับชั้นพบว่า เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มากที่สุด รองลงมาเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสะอาด ชันอาษา [9] ที่พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดมากที่สุด เหตุผลเพราะวัยรุ่นตอนต้นซึ่งกำลังคะนอง ความเป็นตัวของตัวเองมาก มักตั้งเป้าหมายในอนาคตเลื่อนวาง ขณะเดียวกันก็มีความไม่มั่นใจเกี่ยวกับการปรับตัวต่อการเข้าเรียนต่อเพื่อกำหนดอาชีพและชีวิตในอนาคต

ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้พบว่า นักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดมีพฤติกรรมหนีเรียนเป็นลำดับแรก รองลงมาคือการไม่ตั้งใจเรียน และมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการเรียนรู้แบบตามสบาย พฤติกรรมอื่นๆที่ปรากฏ ได้แก่ การแต่งกายไม่เรียบร้อย แต่งกายผิดระเบียบ ก้าวร้าวกับครู เพื่อน ทะเลาะวิวาทเป็นประจำ หนีเรียนไปดื่มสุรา เล่นเกมเที่ยวเตร่ ดมกาวกับเพื่อน กลัวเพื่อนที่แข็งแรงกว่า ถูกเพื่อนรังแก และถูกเพื่อนล้อเป็นประจำ สอดคล้องกับ ณรงค์ หมื่นนอภัย [10] ที่ศึกษาปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของเยาวชน ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมักถูกเพื่อนรังแก แต่เมื่อรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีภาวะติดสารเสพติดจะมีความรักและผูกพันกับเพื่อนอย่างมาก มีการพบปะสังสรรค์กันบ่อยครั้ง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในกลุ่มเพื่อนเดียวกันจะชอบเที่ยวกลางคืน สูบบุหรี่ ดื่มสุราและชักชวนกันใช้สารเสพติด ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้เยาวชนมีการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งที่กลุ่มตัวอย่าง ทราบถึงโทษของการใช้สารเสพติดเป็นอย่างดี

ด้านโอกาสใช้ยาเสพติดพบว่ามีโอกาสในระดับปานกลาง ซึ่งการใช้ยาเสพติดนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นภายใน 24 ชั่วโมง แต่เกิดขึ้นในช่วงเวลาอื่นๆ เมื่อมีโอกาส และไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การได้กลิ่นบุหรี่ การชักชวนของเพื่อน หรือเห็นเพื่อนสูบบุหรี่ก็เลยอยากบ้าง โดยเฉพาะวันที่มาโรงเรียนในช่วงเช้า หลังรับประทานอาหารเช้าแล้วแต่อารมณ์ซึ่งเหตุผลที่สนับสนุนข้อค้นพบนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียนกลุ่มดังกล่าวนี้โดยทั่วไปมักจะขาดความรับผิดชอบ ไม่เคารพกฎระเบียบและทำตามใจตนเองอยู่เสมอ

ครูกลุ่มตัวอย่างประเมินว่านักเรียนที่เยี่ยมบ้านมีภาวะเสี่ยงต่อยาเสพติดมากที่สุด และมีภาวะอื่นๆ ที่ส่งเสริมการติดสารเสพติด เช่น เสี่ยงติดเกม เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อยากลอง บางรายระบุว่า หดหู่ น้อยใจ ขาดความอบอุ่น และเป็นผู้ค้า สารเสพติดที่ใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ บุหรี่ สุรา และยาบ้า นอกจากนี้ ครูกลุ่มตัวอย่างรายงานมีพฤติกรรมเสี่ยงประเภทอื่นๆ คือ การพนัน ขนไก่ โต๊ะสนุกเกอร์ พกอาวุธปืน และติดกาว สอดคล้องกับ กฤตยา แสงวงเจริญ [11] ที่ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กวัยเรียน และวัยรุ่น ตามวิถีชีวิตไทยภาคกลางที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและสารเสพติด พบว่า ผู้ปกครองมองว่าปัญหา 3 ลำดับแรกในเมืองคือ ปัญหาการติดสุรา บุหรี่ ลักขโมยตามลำดับ ส่วนในชนบทคือ การติดสุรา บุหรี่ การพนัน ตามลำดับ

นักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดส่วนมากมีอาการเจ็บป่วยทางกายไม่เด่นชัด แต่พบมีอาการอ่อนเพลีย ง่วงนอนจัด ปวดตา ปากค้ำ ตาไม่สดใส ปวดท้อง ภูมิแพ้ เก็บตัว เชื้องซึม ผอมลง ปวดท้อง เหนื่อยง่ายขึ้น ส่วนอาการด้านจิตใจและอารมณ์ พบว่า ไม่มีสมาธิ นอกจากนี้ ผู้รายงานยังระบุอาการอื่นๆ เช่น ไม่ค่อยพูด อาการคล้ายสมาธิสั้น มักทำเสียงดุด่าแม่ ไม่สดชื่น เย็บขริม เชื้องซึม วิตกกังวลด้านการประกอบอาชีพ และก้าวร้าว

พฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนเสี่ยงต่อภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดมากที่สุดคือ การติดเกมและเพศสัมพันธ์ พฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ คือ ติดเพื่อน โกหก ติดเฟสบุ๊ค มีสารเสพติดในครอบครอง มีแฟนหลายคน เบี่ยงเบนทางเพศ เทียวเตร่ ทะเลาะวิวาท มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดบุหรี่ ดมกาว ต้มของมีเมา เทียวกลางคืน คบคนที่มียาเสพติดในครอบครอง ถูกคุมประพฤติ และมีโอกาสกลับมาสูบบุหรี่ใหม่เมื่อเข้ากลุ่มเพื่อน สอดคล้องกับ สุนิษา บุญมั่งมี[12] ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดคดียาเสพติดของนักเรียนในค่ายทหารวิวัฒน์พลเมือง จำนวน 150 ราย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการเสพติดที่ส่งผลต่อการกระทำผิดในคดีสารเสพติดให้โทษของนักเรียนค่ายทหารวิวัฒน์พลเมืองคือ ปัจจัยทางด้านการคบหาสมาคม ความผูกพันต่อสังคม ครอบครัว และปัจจัยทางด้านการควบคุมตนเอง

ในการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดครั้งนี้ ครูกลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะผู้ปกครอง ในการดูแลเพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติด คือ ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสังเกตลูกเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด และการยอมรับปัญหาของลูก และมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ การสังเกตเพื่อนลูก ติดตามการคบเพื่อนของลูก การมอบหมายงานบ้านให้ช่วยรับผิดชอบ มีเวลาให้มากขึ้น พูดกับลูกให้เข้าใจ ดูแลมากขึ้น ตักเตือนเรื่องการมาโรงเรียนสาย การเทียวกลางคืน การหนีเรียน หากิจกรรมให้นักเรียนสร้างสมพันธภาพกับคนในครอบครัวมากขึ้น ให้บุตรเล่ากิจกรรมในระหว่างวันให้ฟังอย่างน้อยวันละ 10 นาที โทรศัพท์หาบุตรบ่อยๆ ขอให้รับส่งไปเรียนเองหรือให้ย้ายมาเรียนโรงเรียนใกล้บ้าน ครูและผู้ปกครองร่วมมือกันดูแลนักเรียน ให้นักเรียนรักษาด้วยตนเอง ควรให้พ่อแม่มาเยี่ยมบุตรบ่อยๆ ควรให้ความรักความเอาใจใส่ใกล้ชิดประพฤติดนเป็นตัวอย่างที่ดี อบรมธรรมาธิ์ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด และพูดคุยกับบุตรในเรื่องส่วนตัวบ้าง

สิ่งที่ครูดำเนินการต่อนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติดมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ การวางแผนเยี่ยมบ้านครั้งต่อไป การติดตามสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียน และการนัดพบทุกๆ 2 สัปดาห์ และมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ให้นักเรียนพบครูแนะแนวและครูที่ปรึกษา มอบภาระงานให้มากขึ้นลดเวลาเล่นเกมลง สอบถามข้อมูลความเป็นอยู่หากนักเรียนอยู่หอพัก ให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐานแก่นักเรียน เชิญผู้ปกครองมาพบเพื่อหาทางแก้ไขปัญหายา ครูเป็นกำลังใจให้นักเรียนเลิกใช้ยา เรียกนักเรียนมาพบสม่ำเสมอ ติดตามพฤติกรรมนักเรียนที่เสี่ยงมากๆ บ่อยครั้ง

ความคิดเห็นของครูกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจคือ ต้องการสนับสนุนจากทางสถานศึกษาในการเยี่ยมบ้านและดูแลพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นอกจากการเยี่ยมบ้านแล้ว ควรมีกิจกรรมพัฒนาและติดตามดูแลใกล้ชิดด้วยเพื่อความสำเร็จในการช่วยเหลือ ส่วนประเด็นปัญหาอุปสรรคคือ ภาระงานที่มากและหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ต่อเนื่องงบประมาณในการใช้จ่ายไม่พอ และความปลอดภัยระหว่างการเดินทางในตอนค่ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้เกี่ยวข้องต้องตระหนักและหาทางช่วยเหลือ

12. ข้อเสนอแนะการวิจัยในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการติดสารเสพติดของนักเรียนที่มีภาวะเสี่ยงติดสารเสพติด
2. ควรพัฒนานวัตกรรมรูปแบบอื่นๆ เพื่อป้องกันปัญหาการติดสารเสพติด

13. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 6 และได้รับการชี้แนะให้คำปรึกษาจากคุณกิตติชัย เหลืองกำจร รองศาสตราจารย์ลิขิต กาญจนภรณ์ และอาจารย์ ดร.จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง มา ณ ที่นี้

14. เอกสารอ้างอิง

- [1] กิตติชัย เหลืองกำจร, “แนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา”, เอกสารประกอบการบรรยายการอบรมเชิงปฏิบัติการให้การศึกษารอบครัวและการเยี่ยมบ้านนักเรียนกลุ่มเสี่ยงยาเสพติด. โรงแรมท็อปแลนด์, พิษณุโลก, 17 - 15พฤศจิกายน 2553.
- [2] จินตนา ณ สงขลา. บ้านโรงเรียนชุมชนกับการพัฒนาเด็ก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2551.

- [3] สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. “ปฏิบัติการประเทศไทยเข้มแข็งชนะยาเสพติดยั่งยืนภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกัน ระยะที่ 2”. ค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2555 (<http://www.oncb.go.th>).
- [4] กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. ค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2555 (<http://www.guidance2.doc>).
- [5] Satir V., Banmen J., Gerber J. and Gomori M. **The Stair model Family therapy and beyond**. California: Science and Behavior Books, 1991.
- [6] สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **การศึกษาและพัฒนา รูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถาน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2552.
- [7] สะอาด ชันอาษา. **สภาพการเยี่ยมบ้านของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทุ่งหลวงพลับพลาไชย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2550.
- [8] พชรพงศ์ ตรีเทพา. **การปฏิบัติการเยี่ยมบ้านนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนโพธิ์โพธิ์พิทยาคาร อำเภอโพธิ์โพธิ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2550.
- [9] พรรณวิภา บรรณเกียรติ. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการให้การปรึกษา**. นครนายก: ภาควิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554
- [10] ณรงค์ หมั่นอภัย. **ปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของเยาวชนในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.
- [11] กฤตยา แสงเจริญ. **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นตามวิถีชีวิตไทยภาคกลางที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและสารเสพติด**. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.
- [12] สุนิษา บุญมั่งมี. **ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดคดียาเสพติดของนักเรียนในค่ายทหารวิวัฒน์พลเมือง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553.